

72. Шармац Р. Господарський підєм народів Австрії / Р. Шармац // Відродженне. — 1918. — 1 трав. (ч. 14). — С. 2—3.
73. Шармац Р. Народня освіта в Австрії / Ришард Шармац // Відродженне. — 1918. — 26 квіт. (ч. 11). — С. 2—3.
74. Шармац Р. Піонір самостійности України. Роман Сембратович і його життєвий подвиг / Ришард Шармац // Відродженне. — 1918. — 11 лип. (ч. 54). — С. 1—2; 14 лип. (ч. 55). — С. 3—4.

Богдана Ревера

СТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНИЦЬКИХ ПОГЛЯДІВ
ВОЛОДИМИРА ДОРОШЕНКА
(За матеріалами української преси)

Проаналізовано громадсько-політичну діяльність В. Дорошенка і розкрито формування та еволюцію його державницьких поглядів.

Ключові слова: В. Дорошенко, національна ідентичність, політична і суспільна свідомість, незалежність України, преса.

Проанализирована общественно-политическая деятельность В. Дорошенка и раскрыто формирование и эволюцию его взглядов на государство.

Ключевые слова: В. Дорошенко, национальная идентичность, политическое и общественное сознание, независимость Украины, пресса.

Volodymyr Doroshenko's public and political activity is analysed in the article, formation and evolution of his etatist views are highlighted.

Key words: V. Doroshenko, national identity, political and social consciousness, independence of Ukraine, press.

В умовах незалежної Української держави зростає зацікавлення громадсько-політичними діячами, які сприяли зближенню і співпраці галицького та наддніпрянського політикуму. Серед них вирізняється постать Володимира Дорошенка — відомого публічного інтелектуала, бібліографа, літературознавця, редактора і публіциста, що самовіддано працював для українського народу. Дослідникам особливо цікавий його внесок у еволюцію політичних поглядів наддніпрянців під впливом галицького середовища наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст. Саме в цей період В. Дорошенко розпочав активну громадсько-політичну діяльність спочатку у студентському русі,

згодом — у Революційній українській партії (РУП), у роки Першої світової війни — як член Союзу визволення України. У складних історичних обставинах початку ХХ ст., позначених амбівалентністю національного і соціального, його політичні опоненти сприймали позицію В. Дорошенка по-різному. С. Єфремов вважав його «марксистом», О. Назарук — «офіцером» II Інтернаціоналу, Д. Донцов — російським інтелігентом, федералістом. У радянський період його ім'я згадувалось із ярликом «буржуазний націоналіст», а праці було вилучено з наукового обігу. За спогадами сучасників, зокрема товаришів по партії, В. Дорошенко виступав як соціал-демократ, самостійник та соборник.

У вітчизняній та зарубіжній історіографії проблема еволюції політичних поглядів В. Дорошенка мало досліджена. Окремі аспекти громадсько-політичної діяльності В. Дорошенка відображено у працях І. Гирича [3], Я. Грицака [4], Л. Качмар [17], І. Патера [21] та біографічних розвідках І. Борщака [1], М. Грушевського [5], Д. Дорошенка [7], В. Заїкіна [16], С. Микитки [19], Б. Романенчука [23].

Основу джерельної бази публікації становлять політологічні й історичні статті, мемуари та архівні матеріали.

Мета розвідки — дослідити основні етапи життя В. Дорошенка і через призму громадсько-політичної діяльності розкрити формування та розвиток його державницьких поглядів.

Володимир Дорошенко народився 1879 р. у Петербурзі у сім'ї військового лікаря. Походив з бокової гілки козацько-старшинського роду, що веде свій початок від гетьмана Михайла Дорошенка, який загинув під Бахчисараєм 1628 р. Дитинство В. Дорошенка пройшло на Полтавщині, куди 1880 р. переїхала родина. Батько залишив військову службу, працював земським лікарем спочатку у м. Варва, згодом — у с. Білоцерківці (Лохвицький пов.), де мав невеликий маєток. Будучи, за словами Д. Дорошенка, «правдивим типом щирого народолюбця-демократа», він відмовився від столичної кар'єри, щоб виховувати дітей на рідній землі [7, с. 119]. Як і більшість українських родин того часу, сім'я В. Дорошенка була зросійщена. За словами самого В. Дорошенка, нечисленне освічене товариство перебувало під впливом російської культури [15, с. 10]. Упродовж 1892—1898 рр. він навчався у Прилуцькій класичній гімназії. Гімназійні роки стали важливим етапом у становленні національно сві-

домої молодій людині. Як згадує В. Дорошенко, «ми воскресали до нового національного життя, ставали «свідомими українцями», скидаючи з себе ветхі шати малоросійськості та общеруськості...» [10, ч. 88, с. 2]. На той час м. Прилуки було невеликим глухим повітовим містом з відсутністю проявів українського життя, мешканці якого, хоч і визнавали себе українцями, не відзначалися активністю і «загрузши в мулі обивательщини» не приклалися до розвитку українського руху. В таку атмосферу міста деяке пожвавлення вносилося саме гімназією та її учнями. Завданням керівництва гімназії була русифікація учнів, проте їй протистояла українська стихія села, що панувала навкруги. Тож, незважаючи на каральні заходи гімназійного керівництва, учні спілкувалися між собою українською мовою.

Однак впливу української стихії на пробудження справжньої національної свідомості було недостатньо. Для вироблення політичної та суспільної свідомості і підготовки до майбутньої громадської діяльності (з метою заміни царського режиму) у гімназіях створювалися таємні гуртки. Національно-просвітньою роботою керували відомі українські діячі. Зокрема, у прилуцькій гімназії — колишній «тарасівець» Микола Міхновський та у Лубенській гімназії — Володимир Шемет. До такого таємного гімназійного гуртка належав і В. Дорошенко. Вступ до гуртка став для хлопця відкриттям нового світогляду, шляхом до справжнього національного життя, відмінного від існуючого інертного середовища, від якого хотілося відмежуватися. Він згадував: «Якись нові виднокруги відкрилися передо мною, шлях до чогось величного, високого, такого відмінного від мертвотного довкілля. Радісно було чути, що ти не сам, що є ще цілий гурт юнаків, які хочать вирватись з цього довкілля, щоб будувати вільне життя для себе й для свого народу». Провідником гуртка був Василь Якович Совачів, переконаний самостійник і товариш Миколи Міхновського, який постачав гімназистів відповідною літературою. В. Дорошенко з захопленням перечитував львівський часопис «Зоря», українські книжки: «Чорна Рада» П. Куліша, оповідання Марка Вовчка, «Тарас Бульба» М. Гоголя, твори І. Котляревського. У дискусіях з різними «малоросами» й «общеросами», які вважали український рух нежиттєвим і непоступовим, В. Дорошенкові доводилося неодноразово обстоювати право українського народу на власне національне життя, право розвивати свою літературу,

навчатися у власній школі, скріплюючи таким чином розуміння власної національної приналежності. Значною мірою своєму національному росту, стверджував сам В. Дорошенко, він завдячував В. Совачіву — «духовному батьку української свідомості прилуцької молоді... просвітителю, що будив у гімназистів українського Духа» [10, ч. 88, с. 2]. Для В. Дорошенка великою підтримкою у зміцненні його національного світогляду був приклад польської родини Крушевських, яка, на відміну від багатьох українців того часу, що розмовляли російською і виховували дітей «по-російськи», щоб їм легше було згодом у школі й на службі, не соромилася свого народного «я», не піддалася русифікації, зуміла протистояти впливу чужого середовища і зберегти свою національну ідентичність навіть поза межами рідного краю. Згодом публіцист згадував, що розмови з Крушевським про український рух у Галичині значно підсилили його національну свідомість [1, с. 283]. За словами В. Дорошенка, «якогось ясного, продуманого світогляду ми ще тоді не мали, ні загального, ні українського, хотілося вільного ладу, вільної України й тільки. І це через тодішні умови, через нестачу книг з українознавства, не було потрібного знання ні з української історії, ні з літератури... але основа була закладена... ми хотіли, щоб Україна не була невільницею Москви, хотіли, щоб ми мали все те своє, що й москалі» [10, ч. 89, с. 3]. Таким чином, В. Дорошенко став на національно свідомі українські позиції ще в гімназійні часи. З перспективи багатьох десятиліть, згадуючи гімназійну громаду, В. Дорошенко писав, що «коли ми вийшли таки в люди й чимось зазначилися в українському національному житті, то безперечно завдяки нашому таємному гурткові, що не дав нам змарнуватися, підтримував у нас живого духа й наперекір страхітливим умовинам тодішнього політичного режиму в Росії переробив нас з малоросів та общеросів на свідомих синів та дочок рідного краю» [10, ч. 90, с. 3]. У 1898 р. В. Дорошенко продовжив навчання у Московському університеті, спочатку на правничому, а через рік — на історико-філологічному факультеті. Перебування у Москві впливало на українських студентів по-різному: одних наvertsало до українства, пробуджуючи національну свідомість, інших, навпаки, зовсім відривало від рідного ґрунту, вони пропадали для України, віддаючи всі свої сили, знання і хист чужому народові, чужій культурі, чим збільшували гніт оку-

панта у рідному краю. Сам публіцист належав до перших. Ставши студентом, він розгорнув активну громадську діяльність у студентському русі. Був співзасновником і членом української студентської громади у Москві. За словами Д. Дорошенка, «саме В. Дорошенко був душею тої громади» [7, с. 120]. Вступивши до Малоросійського земляцтва, до якого входили прилучани й лубенці, В. Дорошенко разом із товаришами П. Спішилом та І. Жигадлом перетворили його в загальностудентську українську громаду для молоді, яка навчалася тоді у Москві. Незабаром громада стала досить чисельною й об'єднувала майже всю свідому українську молодь. В. Дорошенко до «малоросів» ставився з осудом. Палко і жваво дискутував з ними про українську справу, доводив своє право бути українцем, потребу української літератури, науки, шкільництва, підтверджуючи це найможливішими історичними, філологічними й педагогічними аргументами. Завдяки таким розмовам багато хто ставав свідомим українцем [13, с. 139]. Однак впливу російської культури навіть освіченим українцям не так легко було позбутися. Не був винятком і В. Дорошенко, який ще з гімназійних часів вважався «свідомим українцем». На першому курсі університету він ніяк не міг змиритися з думкою, що М. Гоголь, Л. Толстой та І. Тургенєв — не «наші» письменники. Цей приклад свідчить про те, що чіткої національно-державницької свідомості ще не було сформовано. В. Дорошенко писав: «Були неясні пориви, фантастичні думи, фантастичні мрії, розпливчасті... В умовах тодішньої російської дійсності видавалися вони не реальними, проте цей і нехай, туманний ідеал, що зорів десь у далечині, не давав громадянам розплитися в московському морі» [13, с. 156]. Прилучани й лубенці, а серед них — і В. Дорошенко, ще з гімназійних гуртків дотримувалися неписаного закону (вплив М. Міхновського й В. Шемета) ігнорувати політично росіян, не вступати до російських організацій і партій, однак брати активну участь у загальних студентських виступах, допомагати у боротьбі проти царату, незважаючи на особисті симпатії до того чи іншого панівного тоді напряму — соціал-демократичного чи есерівського. На той час у Росії ширилися соціалістичні ідеї, метою яких було повалення царсько-дворянського режиму і заміни його на демократичний лад. Найбільше російським соціалізмом було опановане студентство. Кожна молода людина, яка вважала себе поступовою

і сучасною, захоплювалася соціалізмом. Був симпатиком соціалістичних поглядів і В. Дорошенко. Варто зазначити, що він належав до тих національно свідомих одиниць, які поєднували соціалізм з національним. Підтвердженням цього слугує епізод зі студентського арешту. 23 лютого 1901 р. в Московському університеті відбувся студентський з'їзд, який закінчився арештом багатьох студентів. В. Дорошенко опинився у Бутуринській тюрмі. На Шевченківському вечорі, організованому студентами-арештантами, В. Дорошенко виголосив промову, у якій було порушено питання національної солідарності, що пов'язувала різні верстви завойованого народу, бо на національному ґрунті інтереси класів не розходяться, — школа, загалом освіта, культура, преса однаково потрібні й робітникам, й «буржуєві», отже, тут українському робітникові ближчий свій буржуа, ніж чужий пролетар [13, с. 156]. Після цього виступу В. Дорошенка було найменовано українським сепаратистом.

1901 р. В. Дорошенко став членом РУП — першої української самостійницької партії на Наддніпрянщині. Це була перша спроба самостійного виступу української молоді на політичну арену під прапором незалежної України [11, с. 8]. До 1906 р. студентські громади перебували під виразним впливом РУП. Їх завданням визначалося поширення української революційної літератури. Активним розповсюджувачем таких видань був В. Дорошенко. Разом з тим він тричі обирався делегатом від студентської громади на загальні з'їзди українських студентських громад — у червні 1901 р. в Полтаві, у лютому 1904 р. та січні 1905 р. — у Петербурзі.

Після закінчення навчання 1905 р. В. Дорошенко повернувся на Полтавщину і до 1907 р. працював у статистичному відділі губернського земства у Полтаві. Окрім роботи, брав активну участь в національному революційному русі, входив до складу місцевого комітету Української соціал-демократичної робітничої партії (УСДРП) (голова Полтавського комітету УСДРП) [1, с. 282; 11, с. 33]. За політичну діяльність його неодноразово заарештовували. На початку 1907 р. Дорошенка було звинувачено у вбивстві генерал-губернатора Полковникова і віддано під військовий суд. Тричі довелося йому поставати перед військовим судом. Згодом революціонера було виправдано, однак за поширення соціал-демократичної літератури до весни 1908 р. він відбував покарання у полтавських та київських

тюрмах. З огляду на небезпеку поновлення учетверте справи про вбивство генерал-губернатора (прокурор відхилив вердикт суду й Головний військовий трибунал у Петербурзі призначив нове покарання) В. Дорошенко змушений був емігрувати [19]. У 1903 р. РУП у своїй програмі відмовилася від гасла самостійної України, замінивши його вимогою національно-територіальної автономії України в межах Російської держави. З відходом від самостійницьких позицій РУП перетворювалася на партію соціал-демократичного спрямування. На думку В. Дорошенка, РУП, «яка стала на виразно соціалістичний ґрунт, ідеалу самостійності не зреклася, лише убрала його в соціалістичну одягу» [8]. У 1904 р. внаслідок ідеологічно-програмних і тактичних розбіжностей (на думку В. Дорошенка, найбільшою причиною суперечок була справа самостійності України) відбувся розкол. У результаті було утворено під проводом М. Меленевського та О. Скорописа-Йолтуховського «Українську Спілку», яка ввійшла до складу Російської соціал-демократичної робітничої партії. В. Дорошенко вважав втручання Спілки у справи і діяльність РУП шкідливим для загального революційного руху і приводом до взаємного поборювання. Він не заперечував існування і діяльності Спілки як політичної одиниці, але вказував на можливість «іти різно» та необхідність «бити спільно», тобто об'єднання для боротьби проти спільного ворога — російського самодержавства [11, с. 32]. Згодом, 1956 р., на еміграції у Філадельфії В. Дорошенко констатував, що «для московського імперіаліста білого чи червоного вся українська національна солідарність є небезпечна для великої неподільної московської тюрми народів...» [9]. Після розколу більшість членів самостійницького напрямку під проводом М. Порша та С. Петлюри надалі діяла як РУП, і 1905 р. партію було перейменовано на УСДРП. Після розколу В. Дорошенко залишився в РУП—УСДРП з огляду на те, що це не суперечило його принципам ще зі студентських років, а саме те, що розвиток партії йшов у напрямі самостійної організації українського пролетаріату. Для В. Дорошенка прийнятні були думки І. Франка про те, що партійці повинні бути насамперед українцями, а потім уже соціал-демократами [6]. І хоча В. Дорошенко позиціонувався як соціал-демократ, він уважав, що Україна повинна бути політично й соціально вільною, «аби не було царя й поміщиків, а нація наша не загине й культуру свою створить

далеко могутнішу... ніж під покровом чужого панства» [11, с. 32]. Національну автономію для російської України вважав перехідним етапом до повної самостійності, в той час найбільш реальним, хоча завжди залишався рішучим прихильником ідеї незалежності української держави [16].

Із переїздом до Львова В. Дорошенко приєднався до т. зв. другої хвилі наддніпрянських емігрантів у Галичині та продовжив політичну діяльність. За його участю разом з іншими емігрантами, зокрема із членами УСДРП А. Жуком, О. Назарієвим, було створено Закордонну групу УСДРП. Львівські політичні, економічні й культурні відносини, а також праця в українських інституціях наддніпрянських соціал-демократів зумовили пошук нових шляхів національного визволення, розвитку ідей самостійництва починаючи з пропаганди політичного сепаратизму від Росії до побудови незалежної Української держави. Саме тут В. Дорошенко побачив можливість реальної праці для втілення ідеї української самостійності. Перекоаний у тому, що національне визволення має передувати визволенню соціальному, він підтримав позиції свого товариша та ідеолога Закордонної групи УСДРП А. Жука про відновлення старої РУП на новій ідейній основі, що полягала у надкласовому гуртуванні політичних сил як важливого методу змагання за самостійність України. Для них соціалізм був передусім способом економічного поліпшення життя широкого загалу, яке досягатиметься не методом революційного грабування, а шляхом еволюції [3]. У Центральному комітеті УСДРП, де основною тенденцією був ортодоксальний марксизм, такі позиції опортунізму призвели до того, що 1911 р. здійснено розпуск Закордонної групи УСДРП у Львові, а В. Дорошенка з А. Жуком та В. Степанківським позбавлено членства.

4—6 березня 1911 р. у Львові відбулися наради за участю А. Жука, В. Степанківського та ін., мета яких — започаткування активної політичної самостійницької діяльності. Однією зі спроб став новий політичний рух — т. зв. «Молодоукраїнство», у якому з огляду на свої самостійницькі позиції взяв участь В. Дорошенко. На початку грудня 1912 р. В. Степанківський разом з В. Дорошенком, Ф. Королівим, М. Гаврилком організували у Львові «Молодоукраїнський Комітет». Це було політичне товариство для мобілізації та організації національних сил Наддніпрянщини з метою найпотуж-

нішого піднесення української справи на міжнародному рівні [17, с. 108]. 5 грудня 1912 р. за підписом В. Дорошенка до різних приватних адресатів у Галичині та Наддніпрянщині був розісланий лист, в якому повідомлялося про створення «Молодоукраїнського Комітету» і просилося про збір пожертвувань для початку діяльності організації. «Саме тепер, — пояснювалося українській суспільності мету створення політичного товариства, — коли міжнародне становище видається повним далекосяжних можливостей, є нагла потреба такої організації» [22]. Однак через непорозуміння з В. Степанківським, який був австрофілом, В. Дорошенко, що, як і А. Жук, дотримувався центристської позиції в орієнтації на Центральні держави (Австро-Угорщина, Німеччина, Туреччина, Болгарія), залишив «Молодоукраїнський Комітет», що так і не продовжив своєї діяльності. Усвідомлюючи слабкість українського руху, В. Дорошенко поділяв погляди А. Жука стосовно вимушеної орієнтації на ті країни, які будуть зацікавлені у постанні української держави, оскільки це послабило б їхнього стратегічного противника — Росію, тож у разі початку війни В. Дорошенко підтримував би орієнтацію України на Центральні держави, зокрема Австро-Угорщину.

Логічним завершенням пошуку шляхів пропаганди ідеї самостійності стало створення наддніпрянськими емігрантами у серпні 1914 р. політичної організації — Союзу визволення України (СВУ), яка діяла до 1918 р. В. Дорошенко разом з О. Скорописом-Йолтуховським, А. Жуком, М. Меленевським увійшов до складу президії, а також став редактором партійного органу — «Вістника Союзу Визволення України». 25 серпня за підписом членів СВУ В. Дорошенка, Д. Донцова, М. Меленевського, О. Скорописа-Йолтуховського і А. Жука вийшла друком відозва «До громадської думки Європи» («An die öffentliche Meinung Europas»). У ній зазначалося, що лише майбутня самостійна українська держава зможе стати буфером для Європи проти Росії, де панує царський режим, і врятує слов'янський світ від згубного впливу «панмосковізму». Щодо форми правління самостійної української держави, то в політичній програмі йшлося про конституційну монархію, побудовану на демократичних засадах. Проте члени Союзу, серед них і В. Дорошенко, які були за переконаннями соціал-демократами й противниками монархічного ладу, виявилися реальними політиками, для яких незалежність України,

хоч і з монархом на чолі, була важливіша за партійні програми. Фундаментом незалежності члени Союзу визнавали проведення радикальної земельної реформи на користь селянства, яке становило понад 80% населення України [20]. З огляду на це В. Дорошенко бачив побудову української держави, оперту на селянську земельну власність [15]. В. Дорошенко добре розумів, що ніхто для українців не створить їм власної держави. «Та для цього українці повинні бути свідомими ідеалу самостійної держави й дійсними українцями, які твердо знають чого вони хочуть й до чого змагають» [14]. Лютневу революцію у Росії 1917 р. В. Дорошенко трактував як визначну подію, що спричинила великі зміни для усїєї Європи, зокрема, для України відкривалися величезні можливості. Він зазначав, що «передусім потрібна повна політична воля, а решта приложиться...» [18]. Як соборник, переживав за долю Галичини й Буковини, вірив, що «політична воля» на Сході повинна відбитися могутнім відгомонам і на Заході. Уже працюючи в СВУ, В. Дорошенко чітко став на самостійницькі позиції.

Поразка національно-визвольних змагань та суспільно-політичні обставини життя українців в УРСР змусили В. Дорошенка засумніватися у реальному і швидкому досягненні Україною незалежності, навіть доцільності цього. Під час однієї розмови з Д. Донцовим у Львові він сказав, що «відірвання від Росії це ж утопія, якої ніколи не здійснити» [24]. Однак, будучи редактором органу Товариства допомоги українським емігрантам — часопису «Дніпро» самостійницького напрямку, у редакційній статті заявив, що «на ніякі удари своєї долі, не схиляємо вниз свого прапору. Навпаки, чим гірше нам, тим яскравіше горить у наших серцях любов до України, тим болочіше відчуваємо ми недостачу власної держави, тим гарячіше прагнемо стати нацією в повнім розумінні цього слова. Нація і держава — ось наш клич!» [2].

Оглядаючись у недавнє минуле, В. Дорошенко констатував, що великі події 1917—1919 рр. захопили українців невідготовленими. Вони не зуміли створити власну українську партію, яка домагалася б самостійної України. «Замість об'єднати всі живі українські сили й повести однодушну й одностайну акцію в напрямі збудування власної держави, опертої на селянській земельній власності, ми почали поборювати самих себе, розвели нечуване партійництво й

кинулися перелічувувати москалів у їх пропаганді, мавпувати їх соціальні утопії, «поглиблювати революцію» саме в напрямі не реальнім, а фантастичнім, і так, зі страху перед закидами «буржуазності», граючи на руку Московщині» [15, с. 10—12]. На його переконання, ідеали, настрої, симпатії й змагання були скопійовані із російських. Українці за зразком російської інтелігенції боролися проти царату, а не проти Російської імперії. «Обожуваний нами «народ» волів «общій котелок», який йому тепер вільно сповнювати вщерть, але з якого їсти зась! ... Український народ перейшов за цей час за перші роки радянської влади добру школу державно-національного виховання. Московські «русотяпи» дали українському людові надто дошкульну предметову лекцію про вагу власної, незалежної держави» [12, с. 33].

Збройну боротьбу України з більшовицькою Росією, яка почалася 1917 р., В. Дорошенко вважав «новонародинами» української нації, похованої 1709 р. під Полтавою, і закликав, щоб у разі нової війни Україна виступала не як частина Росії, а як «окрема національно-державна індивідуальність». Тож потрібно самим готуватися і світову громадськість «здобувати» для справи української державності. Словом, і поза межами України українці повинні провадити війну з червоними окупантами, розкриваючи очі світові на важкий стан України в СРСР, на її визиск Московщиною та її волю до незалежного державного життя [12, с. 38].

На думку М. Чубатого, В. Дорошенко — «це ідеальний тип Українця-соборника, якого всеукраїнський патріотизм огортав однаковою любов'ю як Полтавщину, так і Галичину і який був своїм для усіх українців Соборної України» [19, с. 12].

Таким чином, В. Дорошенко свої самостійницькі позиції підтвердив громадсько-політичною діяльністю. Попри соціал-демократичні погляди, він був насамперед українцем, а вже потім — соціал-демократом. Національну позицію він прийняв у Прилуках, посилив у Галичині й утвердив у своїй подальшій політичній діяльності, а ідею самостійної України проніс через усе життя.

1. *Борщак І.* Володимир Дорошенко (До 70-літнього ювілею) / *І. Борщак // Україна.* — Париж, 1950. — № 4. — С. 282—284.
2. Від редакції // *Дніпро : календар-альманах на звичайний рік 1924.* — Львів, 1924. — С. 2.

3. *Гирич І.* Українські еседеки: між національним і класовим вибором (Листи В. Винниченка, М. Залізняка, В. Степанківського, Л. Юркевича до А. Жука (вересень—жовтень 1912 року) / Ігор Гирич // Український археографічний щорічник. — К., 2010. — Вип. 15. — С. 522—575.
4. *Грицак Я.* Від федеративності до державності / Я. Грицак // Другий міжнародний конгрес українців. — Львів, 1994. — Ч. 1: Історія. — С. 248.
5. [*Грушевський М.*]. Володимир Дорошенко (У 25-тилітте літературної і громадської діяльності) / М. Г. // Літературно-Науковий Вістник. — Львів, 1926. — Т. 89, кн. 1. — С. 74—75.
6. *Дорошенко В.* Великий Каменяр (життя й заслуги Івана Франка) / Вол. Дорошенко. — Вінніпег, 1956. — С. 32, 35.
7. *Дорошенко Д.* Володимир Дорошенко (3 нагоди 60-ліття народин) / Дмитро Дорошенко // Дніпро : календар-альманах на 1940 р. — Львів, 1940. — С. 117—124.
8. *Дорошенко В.* Значення «України ingredient-и в історії української національної свідомості» / В. Дорошенко // Україна ingredienta / Ю. Бачинський. — Берлін, 1924. — С. XVII.
9. *Дорошенко В.* Іван Франко і большевики (З приводу нападів большевицьких писак на «Союз Визволення України») / Володимир Дорошенко // Вільна Україна. — 1956. — № 11. — С. 14.
10. *Дорошенко В.* Молодь на Полтавщині в 90-их роках (З моїх споминів про гімназійні гуртки) / Вол. Дорошенко // Краківські Вісті. — 1944. — Ч. 88—90.
11. *Дорошенко В.* Революційна Українська Партія (РУП) (1900—1905 рр.) / Володимир Дорошенко. — Львів, 1921.
12. *Дорошенко В.* У двадцятьлітню річницю / Вол. Дорошенко // Дніпро : календар-альманах на 1937 р. — Львів, 1937.
13. *Дорошенко В.* Українська студентська громада у Москві (1898—1905 рр.) / Вол. Дорошенко // З минулого : збірник. — Варшава, 1939. — Т. 2.
14. *Дорошенко В.* Чи ми були приготовані до 1917 р.? / Вол. Дорошенко // Новий Час. — Львів, 1937. — Ч. 74. — С. 3.
15. *Дорошенко В.* Ювілей української революції / Вол. Дорошенко // Дніпро : календар-альманах на 1928 р. — Львів, 1928. — С. 8—12.
16. *Зайкин В.* Володимир Дорошенко (з нагоди 25-ліття його діяльності) / В'ячеслав Зайкин // Тризуб. — Париж, 1926. — Ч. 12. — С. 18—20.
17. *Качмар Л.* Галичина в політичному житті наддніпрянських емігрантів на початку ХХ ст. / Людмила Качмар. — Львів, 2002. — 154 с.
18. Лист В. Д. [Володимира Дорошенка] до І. Кривецького з 2.04. 1917 р. // ЦДІАУ, м. Львів. — Ф. 309, оп. 1, спр. 990. — Арк. 40.

19. *Микитка С.* Володимир Дорошенко. З нагоди 75-ліття визначного вченого й громадянина / Степан Микитка. — Філадельфія, 1955. — 36 с.
20. Наша платформа // Вістник Союзу Визволення України. — Відень, 1914. — Ч. 1.
21. *Патер І.* Союз Визволення України: проблеми державності і соборності / Іван Патер. — Львів, 2000. — 346 с.
22. Повідомлення про створення політичного товариства «Молодоукраїнський комітет» 1912 р. // ЦДІАУ, м. Львів. — Ф. 779, оп. 1, спр. 63. — Арк. 2.
23. *Романенчук Б.* Михайло Тершаковець і Володимир Дорошенко — визначні дослідники української літератури / Богдан Романенчук // ЗНТШ. — Філадельфія ; Нью-Йорк, 1982. — Т. 195. — С. 37—52.
24. *Сварник Г.* Кілька штрихів до ідейної біографії Дмитра Донцова / Галина Сварник // Україна Модерна. — 1996. — Ч. 1. — С. 88.

Надія Брайлян

ЖУРНАЛ «ГУРТУЙМОСЯ» (Прага; Софія, 1929—1938 рр.)
ЯК ДЖЕРЕЛО БІОГРАФІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Здійснено огляд біографічних публікацій на сторінках журналу «Гуртуймося», наведено їхні тематичні, видові та кількісні характеристики. Наголошено на важливій ролі видання як джерела біографічних відомостей — текстових і зображальних.

Ключові слова: журнал «Гуртуймося», біографічні матеріали, українські діячі.

Приведен обзор биографических публикаций на страницах журнала «Гуртуймося», указаны их тематические, видовые и количественные характеристики. Акцентирована важная роль издания в качестве источника биографической информации — текстовой и изобразительной.

Ключевые слова: журнал «Гуртуймося», биографические материалы, украинские деятели.

An overview of biographical publications in the magazine «Hurtuimosia» has been made, their content, typical and quantitative characteristics has been presented. The important role of the periodical as a source of biographical records (both text and visual) has been emphasized.

Key words: magazine «Hurtuimosia», biographical materials, Ukrainian public figures and statesmen.